

OKROGLA MIZA O KULTURNI DEDIŠČINI IN ČEBELARSTVU V ČEBELARSKEM MUZEJU

V četrtek, 22. septembra 2016, je v Čebelarškem muzeju v Radovljici potekala okrogla miza z naslovom *Kulturna dediščina in čebelarstvo*. To je bila zadnja spremljevalna prireditev ob razstavnem projektu *Ohranimo čebele*, ki sta ga v sodelovanju s Čebelarsko zvezo Slovenije, Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, Mestno občino Ljubljana in OŠ Antona Janše iz Radovljice organizirala Javni zavod Ljubljanski grad in Čebelarski muzej iz Radovljice. Razstava je bila na ogled na Ljubljanskem gradu med 20. majem in 25. septembrom 2016 v sklopu prireditev ob razglasitvi Ljubljane za Zeleno prestolnico Evrope 2016 in za promocijo 20. maja kot svetovnega dneva čebel.

*

Razstava *Ohranimo čebele* je bila zasnovana večtematsko. V prvem, najboljšežnejšem delu je bila predstavljena čebela, v drugem osnovna čebelarska opravila in čebelji pridelki, zadnji del pa je bil posvečen tradiciji slovenskega čebelarstva, kulturni dediščini in simboliki kranjske sivke v slovenski kulturi.

Na ta zadnji del razstave se je navezovala tudi okrogla miza *Kulturna dediščina in čebelarstvo*. Organizatorica dogodka, kustodinja Čebelarskega muzeja mag. Tita Porenta, je k sodelovanju povabila še kolegici etnologinji dr. Mojco Tercelj Otorepec, konservatorico na kranjski območni enoti Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, in dr. Bojano Rogelj Škafar, kustodinjo za ljudsko umetnost v Slovenskem etnografskem muzeju. Poleg njih so na okrogli mizi sodelovali tudi mag. Ksenija Kovačec Naglič, v. d. direktorice Direktorata za kulturno dediščino na Ministrstvu za kulturo RS, Pika Škerlj, dipl. konservatorica in restavratorica, Anton Koželj, čebelar in zasebni zbiralec, Franc Šolar, čebelar in lastnik čebelnjaka, Darja Klevišar, izdelovalka poslikanih panjskih končnic, in Franc Šivic, predstavnik Čebelarske zveze Slovenije. Okroglo mizo je povezovala Verena Štekar Vidic, direktorica Muzejev radovljiške občine.

Mag. Ksenija Kovačec Naglič je najprej predstavila vlogo Ministrstva za kulturo RS pri zbiranju podatkov in vodenju registrov nepremične, premične in nesnovne dediščine. Pojasnila je pojem register kulturne dediščine, razložila, čemu je register namenjen, ter predstavila njegove osnovne značilnosti in podatke, ki jih zbirajo in vpisujejo v register. Ministrstvo za kulturo RS trenutno vodi register nepremične in nesnovne kulturne dediščine, register premične dediščine pa je v pripravi. Predstavila je postopke vpisa v registra, ki jih vodi ministrstvo, in njuno trenutno stanje.

Oba sta tudi javno dostopna na več spletnih straneh. Čebelarska nepremična dediščina, vpisana v register, šteje 109 čebelnjakov (22 kulturnih spomenikov, 85 enot registrirane dediščine in 2 enoti dokumentiranega varstva) in 9 spominskih objektov (spomeniki, cerkev sv. Ambroža, arhitekturna dediščina), skupaj torej 118 enot. Za vpis v register nesnovne dediščine sta trenutno predlagani dve enoti, in sicer prevozno čebelarstvo in poslikavanje panjskih končnic.

V nadaljevanju je dr. Mojca Tercelj Otorepec skupaj z gostom Francem Šolarjem predstavila dediščino čebelnjakov, še ohranjenih stavb, ki so danes vključene v register nepremične kulturne dediščine na Slovenskem. Enote v register vpisuje INDOK center v Ljubljani. Na celotnem ozemlju Slovenije imamo danes 17 registriranih samostojno stoječih čebelnjakov v naslednjih pokrajinah: na Gorenjskem, Notranjskem, Osrednjeslovenskem, v Prlekiji, Prekmurju in na Dolenjskem. Od omenjenih jih je kar osem na Gorenjskem. Med njimi je v Breznici pri Žirovnici postavljen spominski čebelnjak Antona Janše, nestorja čebelarstva na Slovenskem. Dr. Mojca Tercelj Otorepec je posebej predstavila stanje nekaterih registriranih primerkov, njihovo uporabo danes in varstveni vidik v povezavi s čebelarsko stroko. Žal stroka ugotavlja, da z opustitvijo čebelarjenja stavba počasi začne propadati.

Drugi vsebinski sklop okrogle mize se je posvečal premični kulturni dediščini čebelarstva. Mag. Tita Porenta je uvodoma razložila pojem premične kulturne dediščine, današnjo organiziranost muzejske stroke oziroma javne službe na področju varovanja premične kulturne dediščine v Sloveniji, pravne okvire njenega varovanja in področja dela muzejev. Med slovenskimi specialnimi muzeji je kot edini tovrstni muzej pri nas izpostavila Čebelarski muzej. Predstavila je zvrsti čebelarske premične dediščine in njihovo organiziranost v zbirke Čebelarskega muzeja (zbirke poslikanih panjskih končnic, čebelarsko orodje in panji). Čebelarski muzej hrani eno najboljšežnejših zbirk poslikanih panjskih končnic, ki šteje 788 enot. Predstavljene so na stalni in na potujoči razstavi, s katero se je muzej predstavil že v številnih mestih po Evropi.

Njena prva gostja je bila Pika Škerlj, študentka Akademije za likovno umetnost in oblikovanje Univerze v Ljubljani, ki sodeluje s Čebelarskim muzejem in Slovenskim etnografskim muzejem pri konservatorsko-restavratorskih raziskavah poslikanih panjskih končnic. Na okrogli mizi je predstavila tehniko in tehnologijo panjskih končnic, naravoslovne raziskave in konservatorsko-restavratorske

* Tita Porenta, mag. zgodovine, prof. zgodovine in univ. dipl. etnologinja, muzejska svetnica, Muzeji radovljiške občine – Čebelarski muzej, Linhartov trg 1, 4240 Radovljica; cebelarski.muzej@mro.si.

pristope k etnološki dediščini, ki jih opravlja pod mentorstvom doc. dr. Katje Kavkler, izr. prof. Milade Makuc Semion, mag. akad. kip., in izr. prof. Lucije Močnik Ramovš, mag. akad. slik. Predstavila je sestavo poslikane panjske končnice in stanje obravnavanih primerkov glede na naravoslovne raziskave.

Premično kulturno dediščino na terenu varujejo tudi zasebni zbiralci in druge pravne osebe. Drugi gost je bil Anton Koželj, čebelar, zasebni zbiralec iz Šmarja - Sap in predsednik Čebelarkega društva Peter Pavel Glavar. Ima najobsežnejšo zasebno čebelarsko zbirko, dostopno javnosti, tako da je pojasnil, na kakšen način zbira gradivo, kaj vsebuje njegova zbirka in s kakšnimi problemi se sooča. O svoji zbirki je izdal tudi zgibanko, kot predsednik regionalne čebelarske zveze pa je med pobudniki ustanovitve muzeja kranjske sivke, ki naj bi ga v prihodnosti uredili v prenovljenem gradu Podsmreka.

Tretji del okrogle mize je bil posvečen nesnovni dediščini. V zadnjem desetletju je nesnovna kulturna dediščina tista zvrst dediščine, ki ji tako strokovnjaki kot njeni nosilci posvečajo vedno večjo pozornost. Zaradi množice njenih oblik ji je namenjenih veliko razprav in razmišljanj, ki so posledica teoretskih pogledov raziskovalcev ter izkušenj in razumevanja njenih nosilcev.

Na okrogli mizi je dr. Bojana Rogelj Škafar predstavila sintagmo »nesnovna kulturna dediščina« v luči Unescove Konvencije o varovanju nesnovne kulturne dediščine, sprejete leta 2003 in v Sloveniji ratificirane leta 2008. Predstavila je naloge in način dela koordinatorja varstva nesnovne kulturne dediščine, ki jih od leta 2011 opravlja Slovenski etnografski muzej na podlagi omenjene konvencije in Zakona o varstvu kulturne dediščine, ter podatke o Registru nesnovne kulturne dediščine, ki ga vodi Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Ob tem je posebej poudarila vlogo nosilcev nesnovne dediščine, ki so lahko skupnosti, skupine in posamezniki. Njena gostja Darja Klevišar je predstavila svoje izkušnje s poslikavanjem panjskih končnic in prizadevanja za ohranjanje tovrstne dediščine.

V zadnjem delu je spregovoril še Franc Šivic, univ. dipl. ing. gozdarstva, podjetnik, čebelar, dolgoletni član in funkcionar Čebelarske zveze Slovenije, publicist, predavatelj in odličen fotograf, dober poznavalec čebelarske dediščine na terenu v Sloveniji in v svetu ter pobudnik vključevanja čebelarske dediščine v turizem. Slovenski čebelarji so v skupno organizacijo povezani že od konca 19. stoletja, prav tako daleč v preteklost pa sega tudi svetovna organizacija Apimondija, katere kongres je Slovenija gostila leta 2003 v Ljubljani. V Sloveniji ima čebelarstvo dolgo zgodovino, pri čemer ne gre samo za čebelarjenje in pridobivanje čebeljih pridelkov, ampak za svojvrstno kulturo, ki je pravzaprav svetovna posebnost. V tem duhu si v prihodnosti tako Čebelarska zveza Slovenije kot Čebelarski muzej in druge dediščinske ustanove želijo tesnejšega sodelovanja.

Zbirka poslikanih panjskih končnic v Čebelarskem muzeju.
Foto: Miran Kambič, 2016.

Sledila je živahna razprava z občinstvom, oglasil pa se je tudi predsednik Čebelarske zveze Slovenije Boštjan Noč, ki je znova poudaril, kakšna velika priložnost in odgovornost čaka Slovenijo verjetno že v letu 2018, ko bo OZN 20. maj, rojstni dan Antona Janše, razglasila za svetovni dan čebel.

*

Namen okrogle mize *Kulturna dediščina in čebelarstvo* je bil predvsem začeti javno razpravo o čebelarski dediščini med čebelarsko stroko in čebelarji ter čebelarskimi organizacijami, društvi in Čebelarsko zvezo Slovenije. Glavni pobudnik dialoga je Čebelarski muzej, ki se zaveda pomena izmenjave mnenj, podatkov, izkušenj, gradiva in predstavljanja dediščinske stroke javnosti za boljše sodelovanje in varstvo čebelarske dediščine. Obstajajo razlike v razumevanju dediščine med dediščinsko in čebelarsko stroko in laično javnostjo, do nje vsak pristopa po svoje. O tem in tudi o pristojnostih se je zato treba pogovarjati in iskati načine za vzpostavitev dobrih praks. V sklopu Čebelarske zveze Slovenije deluje tudi komisija za kulturno dediščino in zveza od leta 1889 neprekinjeno izdaja strokovno revijo *Slovenski čebelar*. Dediščinske organizacije so zavezane strokovnim standardom delovanja in zakonodaji, čebelarstvo pa je gospodarska dejavnost in Čebelarska zveza Slovenije osrednja organizacija, ki usmerja sodobno slovensko čebelarstvo. Za uspešno varovanje čebelarske dediščine je potrebno sodelovanje celotne družbe in posameznikov. Zato Čebelarski muzej v letu 2017 pripravlja še drugo okroglo mizo o čebelarski strokovni in literarni kulturni dediščini ter ohranjenem arhivskem gradivu, obsežnejše informacije o vsebini že izvedene okrogle mize pa so dostopne na spletni strani www.mro.si.